

2017

M.A. Part - I

SANSKRIT

PAPER-I

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

*The figures in the right hand margin indicate full marks.
Candidates are required to give their answers in their
own words as far as practicable.*

[First Half : 60 Marks]

1. अधोलिखितेषु मन्त्रेषु ऋषिच्छन्दोदेवता-निर्देशपूर्वकं मन्त्रद्वयस्य सायणदिशा संस्कृतभाषया व्याख्या कार्या - 8×2
- (a) अग्निर्होता कविक्रतुः
सत्यश्चित्रन्नवस्तमः।
देवो देवेभिरागमत्॥
- (b) मित्रं हुवे पूतदक्षं
वरुणं च रिशादशम्।
धियं घृताचीं साधन्ता॥
- (c) तस्माद्याज्ञात् सर्वहुत
ऋचः सामानि जज्ञिरे।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्मा-
द्यजुस्तस्मादजायत॥

(Turn Over)

- (d) सुषारथिरश्चानिव यन्मनुष्या-
न्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव।
हत्वतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं
तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥
- (e) अशंवाधं बध्यतो मानवानां
यस्या उद्वतः प्रवतः समं बहु।
नाना वीर्या ओषधीर्या बिभर्ति
पृथिवी नः प्रथतां राध्यतां नः॥
2. अधोलिखिताषु भाष्यपंक्तिषु कयोश्चित् द्वयोः व्याख्या कार्या - 4×2
- (a) तस्मिन्सूक्ते प्रथमाया ऋचो द्वितीयस्यां पवमानेष्टौ स्विष्टकृतो याज्यात्वेन
विनियोगः।
- (b) अग्नीषोमप्रणयने 'उप त्वाग्ने' इत्यादिकोऽनुवचनीयस्तृचः।
- (c) वायव्ये तृचे प्रथमा ग्रहस्यैन्द्रवायवस्यैकां पुरोऽनुवाक्या।
- (d) आश्विनस्तृचः प्रातरनुवाकस्याश्विने क्रतौ विनियुक्तः।

अथवा

निम्नलिखितमन्त्रेषु द्वयोः भावार्थः संस्कृतभाषया विलिख्यताम् -

- (a) ऋतेन मित्रावरुणा-
वृतावृधावृतस्पृशा।
क्रतुं बृहन्तमाशाथे॥
- (b) ओमासश्चर्षणीधृतो
विश्वे देवास आ गत।
दाश्रांसो दाशुषः सुतम्॥

- (c) यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च
यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु।
यस्मान्न ऋते किञ्चन कर्म क्रिय-
ते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥
- (d) सत्यं बृहद् ऋतमुग्रं दीक्षा तपो
ब्रह्मयज्ञः पृथिवीं धारयन्ति।
सा नो भूतस्य भव्यस्य पत्यु-
रूत्योकं पृथिवी नः कृणोतु।
3. सरस्वतीदेवतायाः इन्द्रदेवतायाः वा वेदगतं वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्। 8
अथवा
नासदीयसूक्तस्य दार्शनिकतत्वं विविच्यताम्।
4. अधोलिखितेषु पदेषु द्वयोः व्याकरणदिशा 4×2
साधन-प्रक्रिया प्रदर्शयताम्-
रत्नधातमम्, दीदीविम्, श्रुधी, अशनवत्,
द्रवत्पाणी।
अथवा
प्रथमप्रश्नान्तर्गतस्य कस्यचिदेकस्य मन्त्रस्य
पदपाठं प्रदर्शय यथेच्छं द्वयोः पदयोः सूत्रोल्ले-
खपूर्वकं स्वराः सध्यन्ताम्।
5. शतपथब्राह्मणानुसारं ब्रह्मयज्ञस्वरूपं सम्यगालोच्यताम्। 10
अथवा
शुनःशोख्यानं कस्य ब्राह्मणभागस्यान्तर्गतम्? 1+1+8
शुनःशोपः कः? शुनःशोपोपाख्यानं प्राचीनभारतवर्षे पुरुषमेधस्य
उदाहरणमेकं न वेति आलोच्यताम्।
6. उपनिषच्छब्दस्यार्थं निरूप्य कठोपनिषदि नचिकेतसा प्रार्थितस्य प्रथमवरस्य
स्वरूपं प्रतिपाद्यताम्। 10

